

(Xinawana 2)

NAWU WA MASUNGULO YA XIYIMO XO THOLA, 1997

HI KU LANDZELA XIPHEMU XA 30, NKOMISO WU FANELE KU HLAYISIWA HI MUTHORI

Laha hansi hi ni nkomiso wa swiphemu swa nkoka swa Nawu wa Masungulo ya Xiyimo xo Thola, wa 1997, hi laha wu hundzuriweke.

1. NTIRHISO WA NAWU : XIPHEMU 3

Nawu lowu wu khumba vatirhi hinkwavo xikan'we ni vathori, handleka swirho swa Vasirheleli va Va-aka Tiko, Muyimeri wa Vutlhari wa tiko, Mutirhi wa Xihundla wa Afrika Dzonga na mutinyiketi loyi a tirhelaka mahala eka mpfhumba ro karhi leri nga ni xikongomelo xo pfuna.

Nawu lowu i wa nkoka ku tlula mintwanano yin'wana. Swinawana swa masungulo swo thola vatirhi leswi nga kona eka Nawu swi vumba xiphemu xa nkontiraka yo thola vatirhi lava sirheleriweke eka Nawu. Van'wana, kambe ku nga ri hinkwavo, swinawana swa masungulo swo thola vatirhi swi nga hambana ku ya hi munhu kumbe mintwanano yo hengeneyela ku ya hi provhixini ya Nawu (vona ndzimana ya 7 laha hansi.

2. XINAWANA XA NKARHI WO TIRHA : KAVANYISA KA MBIRHI

2.1 Yi kongomisiwa eka mani

Xiyenge lexi a xi kongomisi eka vafambisi va le henhla va vatirhi, vatirhi vo fana ni vaxavisi lava fambaka ni lava tirhaka tiawara ta le hansi ka **24** hi n'hweti.

2.2 Tiawara ta siku na siku to tirha : Xiphemu xa 9

Ku hava muthori loyi a nga ta kombela kumbe ku pfumelela mutirhi ku tirha ku tlula:

- (a) **45** wa tiawara hi vhiki;
- (b) tiawara ta nkaye hi siku, loko mutirhi yaloye a tirha masiku ya ntlhanu hi vhiki kumbe ehansi ka vhiki, kumbe
- (c) tiawara ta nhungu hi siku, loko mutirhi yaloye a tirha masiku yo tlula ntlhanu hi vhiki.

2.3 Ku tirha ku tlurisa nkarhi wa ntwanano: Xiphemu xa 10

2.3.1 Muthori a nge swi koti ku kombela kumbe ku pfumelela mutirhi k):

- (a) tirha ku tlurisa nkarhi lowu faneleke hanleka ntwanano;
- (b) tirha ku tlula;

- (i) tiawara tinharhu ehenhla ka ntirho wa yena wa siku hi siku rin'we; kumbe
- (ii) tiawara ta khume hi vhiki ehenhla ka ntirho wa yena wa siku na siku.

2.3.2 Ntwanano a wu nge koxiwi kumbe ku pfumelela muthoriwa ku tirha ku tlula 12 wa tiawara eka siku rin'wana na rin'wana.

2.3.3 Ntwanano wo hlengenyela wu nga andzisa nkarhi wa ntirho wo tlula mpimo ku fika khume-ntlhanu wa tiawara hi vhiki ku fikelela tin'hwetit timbirhi e ka nkarhi wa mpimo wa 12 wa tin'hwetit.

2.3.4 Ku tirha ku tlurisa nkarhi wa ntwanano, swi fanele ku hakela mutirhi mali yo tlula muholo wa yena ka **1.5**, kumbe mutirhi a nga ha endla ntwanano wa leswaku a va ni nkarhi wo wisa lowu hakeleriwaka.

2.4 Nkomiso wa ntirho wa vhiki : Xiphemu xa 11

2.4.1 Mutirhi a nga endla ntwanano hi ku tsala ehansi leswaku u pfumela ku tirha tiawara ta **12** hi siku handleko hakeriwa mali yo tirha ku tlula nkarhi wa ntwanano.

2.4.2 Ntwanano lowu wu nge kombeli kumbe ku pfumelela mutirhi ku tirha;

- (a) ku tlurisa tiawara ta **45** hi vhiki;
- (b) ku tlurisa tiawara ta **10** ehenhla ka ntirho wa yena lowu pfumeleriweke wa vhiki; kumbe
- (c) ku tlurisa masiku ya ntlhanu evhikini.

2.5 Mpimo wa tiawara ta ntirho : Xiphemu xa 12

2.5.1 Ntlawa wa ntwanano wu nga pfumelela leswaku tiawara ta ntirho ti pimiwa hi nkarhi lowu nga fikaka eka tin'hwetit ta mune.

2.5.2 Mutirhi loyi a bohiwaka hi ntwanano wo hlengenyela wo tano, a nga ka a nga tirhi ku tlula;

- (a) Mpimo wo ringana **45** wa tiawara hi vhiki eka nkarhi lowu ku twananiweke hi wona.
- (b) Mpimo wo ringana tiawara ta ntlhanu ehenhla ka ntirho wa yena wa vhiki, eka nkarhi lowu ku twananiweke hi wona.

2.6 Nkarhi wo khomisa nyoka : Xiphemu xa 14

2.6.1 Mutirhi u fanele ku va ni nkarhi wo ringana **60** wa timinete endzaku ka ntlhanu wa tiawara tin'wana ni tin'wana wo khomisa nyoka.

2.6.2 Ntwanano lowu tsariweke wu nga:

- (a) hunguta nkarhi wo khomisa nyoka ku fikela eka **30** wa timinete;
- (b) susa nkarhi wo dya eka vatirhi lava va tirha tiawara leti nga ehansi ka ntsevu hi siku.

2.7 Nkarhi wo wisa wa siku ni wa vhiki : Xiphemu xa 15

Mutirhi u fanele a va ni tiawara to ringana khumbe mbirhi hi siku to wisa ni **36** wa tiawara hi vhiki hi ku landzelelana, leswi swi katsa siku ra Sonto, handleka loko ku endlwile

2.8 Muholo wa ntirho wa Sonto : Xiphemu xa 16

2.8.1 Mutirhi loyi minkarhi yin'wana a tirhaka hi Sonto, u fanele ku holeriwa muholo lowu andzisiweke kambirhi.

2.8.2 Mutirhi loyi a talaka ku tirha hi Sonto, u fanele ku hakeriwa **1.5** ya muholo wa yena lowu toloveriweke.

2.8.3 Ku fanele ku twananiwa hi nkarhi wo chayisa hi Sonto lowu hakeleriwaka.

2.9 Ntirho wa vusiku : Xiphemu xa 17

2.9.1 Vatirhi lava tirhaka vusiku bya le xikarhi ka nkarhi wa **18:00** wa tiawara na **06:00** wa tiawara, va fanele ku hlanguriwa mihloti hi ku engeteleriwa miholo kumbe ku tsemeriwa tiawara ta ntirho no kumeriwa swo famba.

2.9.2 Vatirhi lava talaka ku tirha endzhaku ka awara ya **23:00** ni loko ku nga se ba nkarhi wa **06:00** siku leri landzelaka va fanele ku tivisiwa:

- (a) tinghozi ta rihanyo ni nsirhelelo;
- (b) timfanelo to ya hlahluviwa hi vadokodela.

2.10 Tiholodeyi ta tiko : Xiphemu xa 18

2.10.1 Vatirhi va fanele ku holeriwa muholo ya vona ya ntolovelu hi tiholodeyi leti va ka kona hi masiku yo tirha.

2.10.2 Ku tirha hi siku ya holodeyi swi fanele swi landzela ntwanano wo karhi naswona mutirhi u fanele ku holeziwa muholo lowu andzisiweke kambirhi.

2.10.3 Hi ku landzelela ntwanano, siku ra holodeyi ya tiko ri nga cincana ni siku rin'wana.

3. NKARHI WO WISA : KAVANYISA KA NRHARHU

3.1 Yi kongomisiwa eka mani

Xiphemu xa nkarhi wa ku wisa a xi khumbi mutirhi loyi a tirhaka tiawara leti nga ehansi ta **24** hi n'hwet, ni loko ntwanano wu pfumelela ku nyika nkarhi wo wisa lowu tlulaka lowu pfumeleriweke eka xiyenge lexi.

3.2 Nkarhi wo wisa elembeni : Swiphemu swa 20 & 21

- 3.2.1 Vatirhi va fanele ku va ni masiku ya **21** yo wisa hi ku landzelelana hi lembe kumbe hi ntwanano, siku rin'we ra masiku ya **17** lawa ya tirhiweke kumbe awara ya **17** wa tiawara.
- 3.2.2 Nkarhi wo wisa wu fanele ku nyikiwa ku nga se hela tin'hweti ta ntsevu endzhaku ka ku hela ka ndzhendzheleko wo wisa.
- 3.2.3 Muthori a nga fanelanga ku xava mutirhi hi ku n'wi nyika muholo leswaku a nga teki nkarhi wo wisa ematshan'weni yo n'wi nyika mfanelo leyi, handleka loko munhu a tshika ntirho.

3.3 Ku wisa hikokwalaho ka vuvabyi : Swiphemu swa 22 - 24

- 3.3.1 Mutirhi u ni timfanelo ta mavhiki ya ntsevu lawa ya hakeriwaka, yo wisa hikokwalaho ka vuvabyi eka tin'hweti ta **36**.
- 3.3.2 Eka tin'hweti ta ntsevu to sungula, mutirhi u na siku rin'we leri holeriwaka loko a vabya eka masiku man'wana ni man'wana ya **26** lama a ma tirheke.
- 3.3.3 Muthori a nga kombela vumbhoni bya nhlahluvo eka mutirhi loyi a nga xwa entirhweni masiku yo tlula mambirhi hi ku landzelelana, a nga se n'wi holela kumbe eka munhu loyi a nga tolovela ku xwa entirhweni.

3.4 Ku wisa ko ya tintshuxa : Swiphemu swa 25 - 26

- 3.4.1 Mutirhi loyi a biheke emirini u ni mfanelo ya tin'hweti ta mune hi ku landzelelana ta ku wisa a kurisa n'wana.
- 3.4.2 Mutirhi loyi a biheke emirini kumbe loyi a nga ku hlayiseni ka ricece a nga fanelanga ku tirha ntirho lowu nga ni nghozi eka yena kumbe n'wana wa yena.

3.5 Ku wisa mayelana ni timfanelo ta ndyangu : Xiphemu xa 27

- 3.5.1 Munhu loyi a nga ta tirha vutomi bya yena hinkwabyo entirhweni, u pfumeleriwile ku teka masiku manharhu yo wisa hi lembe, loko a lava ku lulamisa swa ndyangu. Masiku lawa ya nga komberiwa ku fana hi loko ku humelerile leswi landzelaka; loko n'wana wa mutirhi a velekiwa kumbe loko a vabya, loko va humeleriwile hi rifu ra nsati kumbe nuna hambu ku ri xihungatise lexi mi tshamaka swin'we, mutswari, mutswari loyi u n'wi hlayiseke, kokwana, n'wana, kumbe n'wana loyi u n'wi hlayiseke, ntukulu kumbe makwenu.
- 3.5.2 Muthori u ni mfanelo yo kombela vumbhoni bya nkoka.

4. VUXOKO-XOKO BYA NTIRHO NI MIHOLO : KAVANYISA KA MUNE

4.1 Yi kongomisiwa eka mani

Xiyenge lexi a xi kongomisi eka vatirhi lava tirhelaka muthori tiawara leti nga hansi ka 24 hi n'hweti.

4.2 Vuxoko-xoko lebyi tsariweke bya ntirho : Xiphemu xa 29

4.2.1 Muthori u fanele ku nyika mutirhi leswi landzelaka swi tsariwile ehansi, loko mutirhi a sungula ku tirha:

- (a) vito ro helela ra muthori ni adirese ya yena;
- (b) vito ni ntirho wa mutirhi, kumbe nkomiso wa ntirho lowu munhu a nga wu tirha;
- (c) tindzhawu to hambana ta mintirho;
- (d) siku ro thoriwa;
- (e) jiwara ta ntirho ni masiku yo tirha;
- (f) muholo kumbe mpimo ni endlelo ro hlayela muholo;
- (g) mpimo wo tirha endzhaku ka tiawara ta ntwanano wa ntirho;
- (h) tindzela tin'wana to holela hi khexe/mali;
- (i) maholele man'wana ni nkoka wa wona;
- (j) nkarhi wa maholelo;
- (k) leswi susiwaka;
- (l) timfanelo ta nkarhi wo wisa;
- (m) nkarhi wa switiviso kumbe nkarhi wa ntwanano;
- (n) nhlamuselo ya huvo yin'wana ni yin'wana kumbe xiboho xo tsema mhaka xa swiyenge lexi sirhelelaka bindzu ra muthori;
- (o) nkarhi wa wena wa ntirho ni muthori loyi u humaka eka yena lowu hlayiwaka eka nkarhi lowu u wu tirheke;
- (p) nongonoko wa mapapila man'wana lawa ya vumbaka xiphemu xa ntwanano wa n'wina, lowu kombisaka laha xiphemu xa papila rin'wana ni rin'wana ri nga kumekaka kona.

4.2.2 Vuxoko-xoko byi fanele ku pfuxetiwa loko milawu ya mintirho yi cinca.

4.3 Ku tivisa vatirhi hi timfanelo ta vona : Xiphemu xa 30

Nhlamuselo ya timfanelo ta vatirhi yi fanele ku kombisiwa entirhweni yi tsariwile hi tindzimi leti tirhisiwaka endzhawini yaleyo.

4.4 Ku hlayisa nxaxameto wa ntirho : Xiphemu xa 31

Muthori un'wana ni un'wana u fanele ku hlayisa nxaxameto wa ntirho lowu wu nga ni mahungu lama landzelaka:

- (a) vito ra mutirhi ni ntirho;
- (b) nkarhi lowu tirhiweke;
- (c) muholo lowu hakeriweke;
- (d) siku ra ku velekiwa loko mutirhi a ri ehansi ka malembe ya 18; ni

- (e) mahungu man'wana lama faneleke.

4.5 Timhaka ta miholo : Xiphemu xa 33

Timhaka leti landzelaka ti fanele ti nyikiwa hi ndlela you tsala ehansi, loko mutirhi a holeriwa:

- (a) vito ra muthori ni(adirese;
- (b) vito ra mutirhi ni ntirho;
- (c) nkarhi wo hakeriwa;
- (d) maholele hi mali;
- (e) leswi susiweke eka muholo;
- (f) muholo loko wu nga susiwanga nchumu; ni
- (g) loko swi fanerile eka hlayelo ra muholo wa mutirhi:
  - (i) mpimo wa muholo wa mutirhi ni mpimo wa ntirho lowu endliweke endzhaku ka tiawara leti ku twananiweke ha tona;
  - (ii) nhlayo ya tiawara leti mutirhi a tirhaka ni nhlayo ya tiawara ta le ndzhaku ka nkarhi lowu ku twananiweke hi wona leti tirhiweke hi nkarhi wa muholo;
  - (iii) nhlayo ya tiawara leti tirhiweke hi Sonto kumbe hi nkarhi wa holodeyi ya tiko; ni
  - (iv) loko ntwanano wu fikeleriwile wa mpimo wa nkarhi wo tirha, nhlayo ya tiawara ta ntirho, leti tirhiweke hi mpimo wa nkarhi wo karhi.

4.6 Leswi susiwaka ni milawu yin'wana mayelana ni miholo : Swiphemu swa 34 na xa 34A

4.6.1 Mutholi a nga fanelanga ku koka mali eka muholo wa muthoriwa handle ka loko-

- (a) Muthoriwa a pfumela hi ku tsala eka ku kokeriwa xikweleti xo karhi..
- (b) Ku kokeriwa muholo swi endliwa ntsena ku ya hi ntwanano wo hlengenyela , nawu, ndzeriso wa khoto kumbe nyiketo wa vungheneleri.

4.6.2 Ku kokeriwa muholo hikwalaho ko onha kumbe ku lahlekeriwa loku ku vangyiweke hi muthoriwa ku nga endliwa ntsena loko ku twananiwile naswona endzhaku ka loko muthori a landzelerile maendlelo lama faneleke.

4.6.3 Vatholi va fanele ku hakelela mali leyi kokiweke ni ya mpfuneto wa muthori wa nkwama wa mbuyelo eka nkwama ku nga si hela nkombo wa masiku.

4.7 Mahlayelelo ya muholo : Xiphemu xa 35

4.7.1 Miholo yi hlayeriwa mayelana ni tiawara ta ntirho leti ku twananiweke ha tona.

4.7.2 Muholo wa n'hweti wu hlayeriwa ka mune ni n'we ka kanharhu ($4\frac{1}{3}$) ka muholo wa vhiki.

4.7.3 Loko muholo wu hlayeriwa hi ku tirhisa masungulo man'wana ku nga ri nkarhi ni nkarhi, muholo wu fanele wu hlayeriwa ku landzela;

- (a) mavhiki lamo rhanga ya **13**; kumbe
- (b) loko u thoriwile nkarhinyana kutani u hakeriwa nkarhi wolowo.

4.7.4 Vathori na vathoriwa va fanele ku burisana xedulu leyi kandziyisiweke eka Gazette ya Hulumende ku pima loko muxaka wo karhi wa hakelo wu vumba xiphemu xa muholo wa muthoriwa ku endlela tinhlayo leti endliweke ku ya hi Nawu lowu.

5. KU TSHIKA NTIRHO : KAVANYISA KA NTLHANU

5.1 Yi kongomisiwa eka mani

Xiyenge lexi a xi kongomisi eka mutirhi loyi a tirhelaka muthori(tiwara ta le hansi ka **24** hi n'hweti.

5.2 Xiviko xo tshika ntirho : Xiphemu xa 37

5.2.1 Xiboho xa ntirho xi nga tsemiwa loko mutirhi a endla xiviko lexi nga riki ehansi ka:

- (a) vhiki rin'we, loko muthoriwa a thoriwile tsevu wa tin'hweti kumbe ehansi;
- (b) mavhiki mambirhi, loko muthoriwa a thoriwile ku tlula tsevu wa tin'hweti kambe swi nga tluli lembe;
- (c) mavhiki ya mune, loko muthoriwa a thoriwile nkarhi wo ringana lembe kumbe ku tlula, kumbe mutirhi wa purasi loyi a thoriweke nkarhi wo tlula tsevu wa tin'hweti.

5.2.2 Ntwanano wo hlengenyela wu nga komisa xiviko xa nkarhi wo ringana mune wa mavhiki ku nga vi ehansi ka mavhiki mambirhi.

5.2.3 Xiviko xo tshikisiwa ntirho hi muthori, ku ya hi nawu a xi siveli mutirhi ku ntlontlha xihlawu-hlawu kumbe ku landzela nawu wo hlongola mutirhi ku ya hi Nawu wa Vuxaka wa Ntirho, 1995 kumbe nawu wun'wana.

5.3 Mali leyi mutirhi a nyikiwaka loko a tshika ntirho : Xiphemu xa 41

Loko mutirhi a hlongoriwa entirhweni kumbe loyi kontiraka yo thoriwa yi herisiwile ku ya hi xiphemu xa 38 xa Nawu wa Insolvente wa 1936 u ni mfanelo yo kuma muholo wa vhiki wa lembe rin'wana ni rin'wana ra ku tirha ka yena endzhawini yaleyo.

5.4 Vumbhoni bya ntirho: Xiphemu xa 42

Loko mutirhi a tshika ntirho u ni mfanelo yo kuma papila ra vumboni bya ntirho.

6. KU SIVELA KU TIRHISIWA KA VANA NI KU TIRHA HI NSINDZISO : SWIPHEMU SWA 43 - 48

6.1 I xidyoho ku thola vana lava nga hansi ka **15** wa malembe.

6.2 Vana lava nga ehansi ka **18** wa malembe a va fanelanga ku tirhisiwa mintirho leyi nga lulamelangiki malembe ya vona kumbe leyi nga vekaka vutomi bya vona ekhomyeni.

6.3 Ku vanga ndzeriso kumbe ku lava nsindziso wa ntirho i xidyoho.

7. KU HAMBANA KA MASUNGULO YA SWIYIMO SWA MINTIRHO : SWIPHEMU SWA 49-50

7.1 Ntlawa wa mintwanano leyi ku twananiweke hi yona ni huvo yo bindzurisa yi nga siva kumbe ku siya masungulo ya swiyimo swin'wana ni swin'wana swa ntirho handleka leswi landzelaka:

- (a) Ntirho wo lulamisa nkarhi wo tirha hi ku landzela rihanyo ni nsirhelelo ni timfanelo ta ndyangu wa mutirhi (Swiphemu swa 5, 7, 9, & 13);
- (b) Ku hunguta nsirhelelo lowu nyikiwaka vatirhi va ni vusiku [Swiphemu swa 5, 17 (3), ni 4];
- (c) Ku hunguta nkarhi wo wisa elembeni wu va ehansi ka mavhiki mambirhi (Xiphemu xa 25);
- (d) Ku hunguta timfanelo ta nkarhi wo tintshunxa (Xiphemu xa 25);
- (e) Ku hunguta timfanelo to wisa hikokwalaho ka vuvabyi ku fika eka nkarhi lowu pfumeleriweke (Swiphemu swa 22 - 24); ni
- (f) Ku sivele ku tirhisiwa ka vana ni nsindziso wa ntirho (Xiphemu xa 48).

7.2 Ntlawa wa mintwanano ni mintwanano ya munhu yi nga siviwa kumbe ku susiwa ka masungulo ya swiyimo swa ntirho ku fikela laha Nawu wu pfumelaka ku fika kona kumbe ku tsema mhaka (Xiphemu xa 49).

7.3 Holobye wa Ntirho a nga endla xiboho xo tsema mhaka ku hambanisa kumbe ku susa masungulo ya xiyimo xa ntirho. Leswi swi nga endlwa hi ku landzela xikombelo xa muthori kumbe mpfumba ra muthori (Xiphemu xa 50).

7.4 Xiboho a xi fanelanga ku nyikiwa handleka loko nhlango lowu yimelaka vatirhi wu pfumerile eka ku hambana kumbe wu vile ni nkateko wo endla vuyimeri eka holobye. Nt{ariso wa xiboho wu fanele ku kombisiwa hi muthori entirhweni naswona wu fanele ku nyikiwa mutirhi un'wana ni un'wana (Xiphemu xa 50).

8. XIBOHO XO TSEMA MHAKA XA SWIYENGE: XIPHEMU XA 51

Xiboho xo tsema mhaka xa swiyenge xi nga endlwa ku dzima masungulo ya swiyimo swa vatirhi eka xiyenge ni ndzhawu.

9. KU LANGUTISA, NSIDZISO WO LANDZELA NAWU NI KU YISA NAWU EMAHLWENI : SWIPHEMU SWA 63 - 81

- 9.1 Vakamberi va ntirho va fanele ku tsundzuxa vatirhi ni vathori hi timfanelo ta vona ku ya hi milawu ya ntirho. Va kambela, va endla ndzavisiso wa swiphiqo naswona va nga vutisa vanhu van'wana swivutiso no va kambela, va endla ntsariso no susa nxaxameto wa ntirho ni mapapila man'wana ya nkoka (Swiphemu swa 64 - 66).
- 9.2 Mukamberi a nga pfuna ku endla papila leri bohaka leswaku muthori loyi a nga landzeleriki nawu a wu landzela. Muthori a nga sola nawu wa Mulawurivuyimeri, a nga tiyisisa, a antswisa kumbe ku hundzela emahlweni eka Huvo ya Mintirho (Swiphemu swa 68 - 73).
- 9.3 Vatirhi a va fanelanga ku hlawuriwa loko va kombisa timfanelo ta vona hi ku landzela Nawu (Swiphemu swa 78 - 81).

10. NKUMBETELO LESWAKU HI WIHI MUTHORIWA: XIPHEMU XA 83A

- 10.1 Munhu loyi a tirhelaka kumbe a pfunetaka hi ntirho eka un'wana munhu u vuriwa muthoriwa loko –
- (a) matikhomelo yakwe kumbe tiawara to tirha ta lawuriwa kumbe ku komba ndlela;
  - (b) matikhomelo yakwe kumbe tiawara to tirha ta lawuriwa kumbe ku komba ndlela;
  - (c) a ri un'wana a xiphemu xa vatirhi;
  - (d) a tirherile un'wana munhu ku ringana 40 wa tiawara hi n'hwetlhi ku ringana tin'hwetlhi tinharhu leti ti hundzeke;
  - (e) a tshembele eka un'wana munhu hi tlhelo ra swa timali;
  - (f) a nyikiwile switirho swakwe swa ntirho; kumbe
  - (g) a tirhela kumbe a pfuneta hi swa ntirho eka munhu un'we ntena
- 10.2 Loko xin'we xa swihlawulekiso leswi munhu u vuriwa muthoriwa ku kala muthori a seketela leswaku la hi muthoriwa.

11. SWIN'WANA LESWI NGA NGHENISIWAKA

I xidyoho ku:

- (a) sivela kumbe ku ringeta ku kucetela munhu hi ndlela leyi nga fanelangiki ku endla ntirho ku ya hi Nawu;
- (b) kuma kumbe ku ringeta ku kuma papila ro karhi hi vuxisi, ku endla munhu a ku tshemba, kumbe hi ku nyika kumbe ku yisa mapapila ya vunwa;
- (c) xisetela leswaku u mukamberi wa ntirho wo karhi ku ya hi Nawu;

- (d) ala kumbe ku tsanzeka ku hlamula swivutiso swa nawu hi ku hetiseka, leswi vutisiwaka hi mukamberi wa ntirho kumbe munhu un'wana loyi a endlaka ntirho wa yena ku landzela Nawu;
- (e) ala kumbe ku tsandzeka ku landzela xikombelo xa nawu lexi komberiwaka hi mukamberi wa ntirho, kumbe munhu un'wana loyi a nga ku tirheni ka ntirho hi ku landzela Nawu;
- (f) pfala kumbe ku sivela mukamberi wa ntirho kumbe munhu un'wana loyi a nga ku tirheni ka ntirho hi ku landzela Nawu (Xiphemu xa 92).